

ฟิลิปปินส์ภายใต้อาณานิคมของสเปน

Philippines under the Shadow of Spanish Colony

อิติพงษ์ มีทอง^{1*} ภัณฑุญลักษณ์ พิภพ¹ จิราภรณ์ นามสอน¹ และ สุภานัน เบญจมังคลารักษ์¹

¹สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
*pices_aphrodite@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ที่ครั้งหนึ่งเคยตกอยู่ภายใต้ อาณานิคมของสเปน ซึ่งการเข้ามาของสเปน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายในฟิลิปปินส์ ทั้งทางด้านสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ และการเมือง ชาวพื้นเมืองตกอยู่ในสภาพที่ถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างมาก การศึกษาประวัติศาสตร์ฟิลิปปินส์ภายใต้ การปกครองของสเปนนั้น เพื่อการศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรมและโครงสร้างทางสังคม และเพื่อให้เข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ ของประเทศนั้นๆ ด้วย

คำสำคัญ: ฟิลิปปินส์ , ภายใต้อาณานิคม , สเปน

Abstract

This article is presenting the story of the history of the Republic of the Philippines was once under the Spanish colonies. The entry of Spain result in substantial changes in the Philippines. Both the social, educational, economic and political conditions in the native highly exploitative. History of the Philippines under Spanish rule. The lifestyle education culture and social structure and to understand the historical context of the country as well.

Keywords: Philippines, under colony, Spanish

1. บทนำ

ระยะของการแข่งขันกันแย่งอำนาจเข้าครอบครองดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตกเป็น อาณานิคมอย่างถาวร เกือบทั้งหมด ถือเป็นความพยายามในการครอบครองดินแดนในภูมิภาคเพื่อประโยชน์สูงสุดในทางเศรษฐกิจสังคม และการเมืองให้แก่ชาติมหาอำนาจตะวันตกเป็นสำคัญซึ่งการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรปนั้นได้เป็นปัจจัยผลักดันสำคัญที่ทำให้มีการครอบครองดินแดนในภูมิภาคและสถาปนาอำนาจอาณานิคมลงบนดินแดนต่าง ๆ (กนกอร สว่างศรี, 2557:133)

หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สิ่งที่ถูกนึกถึงเป็นอันดับแรกก็คือ การที่ฟิลิปปินส์ตกอยู่ ภายใต้อาณานิคมของสเปน อันเนื่องมาจากสเปนได้เข้าครอบครองฟิลิปปินส์อย่างเป็นทางการในช่วงที่ฟิลิปปินส์ยังไม่มี ความเจริญมากนักยังมีวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะสังคมเผ่า และการเข้ามาของสเปนส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นก็นำมาซึ่งการกดขี่ ข่มเหง ทำให้ชาวพื้นเมืองในฟิลิปปินส์ประสบกับความยากลำบาก และถูกเกณฑ์ไปเป็น แรงงานเยี่ยงทาส

2. วัตถุประสงค์ของบทความ

เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของชาวฟิลิปปินส์ภายใต้อำนาจอธิปไตยของสเปนที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ศาสนา การศึกษา และการเมือง

3. เนื้อหา

3.1 โครงสร้างทางสังคม

เมื่อสเปนได้เดินทางเข้ามาสู่หมู่เกาะฟิลิปปินส์ก็ได้เข้ามาครอบครองและเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของชาวพื้นเมืองฟิลิปปินส์ กล่าวคือ ในปี (ค.ศ. 1521-1899) สเปนได้เข้ามาพร้อมกับโครงสร้างของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง การปกครองแตกต่างกันไปจากเดิม โดยพยายามบังคับให้ชาวพื้นเมืองในรูปแบบต่าง ๆ และแสวงหาผลประโยชน์จากชาวฟิลิปปินส์มากมาย

ในด้านการจัดโครงสร้างทางสังคมนั้น สเปนได้จัดระบบชนชั้นในสังคมเสียใหม่ โดยได้แบ่งเป็น

3.1.1 ชนชั้นสูง : ซึ่งได้แก่ชาวสเปนที่ทำหน้าที่ปกครองบ้านเมืองและผูกขาดการรับราชการ

3.1.2 ชนชั้นกลาง : พวกถูกครึ่งจากการสมรสระหว่างชาวสเปนและชาวพื้นเมือง พวกนี้มีสิทธิ์รับราชการ และเป็นพวกกษัตริย์ในเวลาต่อมา

3.1.3 ชนชั้นต่ำ : ชาวพื้นเมืองที่เป็นผู้เช่าที่ดินซึ่งไม่มีบทบาทในสังคมเลย พวกนี้ถูกเรียกว่า (indie)

การจัดชนชั้นดังกล่าวทำให้สเปนมีความสะดวกในการใช้มาตรการแสวงหาผลประโยชน์จากชาวเมืองได้โดยใช้ระบบบังคับ 2 ระบบ คือระบบโพล (Polo system) เป็นระบบเกณฑ์แรงงานที่ให้ชาวพื้นเมืองทุกคนยกเว้นหัวหน้าเผ่าลูกชายคนแรกของหัวหน้าเผ่าต้องอุทิศแรงงานให้ทางราชการ [สิตา สอนศรี, 2545:8] ระบบวันดาลา (Vandala system) เป็นระบบบังคับซื้อสินค้า โดยการบังคับให้ชาวพื้นเมืองขายให้ในราคาที่ต่ำ (สิตา สอนศรี, 2545:8) เมื่อได้จัดแบ่งชนชั้นนำมาสู่ระบบการบังคับนั้นทำให้ชาวพื้นเมืองชนชั้นล่างหรือชนชั้นต่ำ มีความลำบากมาก อันเนื่องมาจากการถูกกดขี่ข่มเหง ถูกใช้แรงงานเยี่ยงทาสจนทำให้ชาวพื้นเมืองไม่พอใจอย่างมาก

3.2 ด้านการศึกษา

สเปนมุ่งที่จะสอนให้ชาวพื้นเมืองได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกจึงได้ตั้งโรงเรียนในเขตโบสถ์ทุกแห่งซึ่งดำเนินการสอนโดยบาทหลวงและใช้ภาษาสเปนในการเรียนการสอนการศึกษาของฟิลิปปินส์ในสมัยสเปนเข้าครอบครองนั้นดำเนินการจัดตั้งและการสอนโดยใช้บาทหลวงคาทอลิกต่าง ๆ พบว่าสเปนได้ปูพื้นฐานไว้เป็นอย่างดี ทำให้ชาวฟิลิปปินส์ได้พัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นกว่าสมัยก่อนสเปนเข้าครอบครอง จะเห็นได้ว่าการศึกษาในแต่ละระดับจะมีการสอนศาสนาอยู่นั้นก็เพื่อเป็นการเผยแผ่ศาสนาที่ดีและรวดเร็วที่สุด (สิตา สอนศรี, 2545:8)

อย่างไรก็ดีถึงแม้ว่าสเปนจะนำการศึกษาเข้ามาสอนในฟิลิปปินส์แต่ก็มีข้อจำกัดของผู้ที่จะได้เข้ารับการศึกษานั้นก็คือชนชั้นปกครอง และชนชั้นกลางหรือลูกครึ่ง เท่านั้นที่โอกาสได้รับการศึกษา ส่วนชาวนาและชนชั้นต่ำนั้นมีโอกาสน้อยมากที่จะได้รับการศึกษา แต่สเปนก็ได้แก้ปัญหาการลดช่องว่างระหว่างชนชั้นเลย และพยายามกีดกันต่างทุกวิถีทางทำให้ชาวพื้นเมืองของฟิลิปปินส์ที่ได้รับการศึกษาและบางส่วนที่ได้ไปศึกษาที่ยุโรปรับรู้ถึงความเจ็บปวดของประชาชนฟิลิปปินส์

3.3 สภาพเศรษฐกิจ

การยึดครองฟิลิปปินส์ของสเปนนั้น แม้ในช่วงแรก ๆ จะส่งผลดีทำให้ประเทศสเปนมั่งคั่งขึ้นจากผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ส่งกลับคืนสู่ประเทศสเปน แต่พอนานวันเข้าปัญหาต่าง ๆ ที่ประดังเข้ามาก่อให้เกิดปัญหาการต้านจากชนพื้นเมือง

ประเทศฟิลิปปินส์ประสบความล้มเหลวทางเศรษฐกิจเสมอมา ทั้งนี้เนื่องจากถูกปกครองโดยสเปนทำให้เกิดการจำกัดในทางการพัฒนาเศรษฐกิจ และผลประโยชน์ต่าง ๆ ตกไปเป็นของผู้ครอบครอง นอกจากนี้ยังรวมไปถึงปัญหาคุณภาพแรงงาน อัตราการเกิดของพลเมือง และการเพิ่มผลผลิตเพื่อส่งออก ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาในทางเศรษฐกิจแทบทั้งสิ้น กล่าวได้ว่าหลังจากที่สเปนได้จัดระบบที่ดินใหม่ ให้คาตูลหรือก้านันเป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมดในบารังโกส ทำให้ประชาชนในบารังโกสไม่มีโอกาสเป็นเจ้าของที่ดิน คาตูลได้กลายเป็นราชาที่ดิน เป็นชนชั้นสูง และเกิดชนชั้นชาวนา ต้องเช่าที่นาทำกิน และเป็นผู้ที่ยากจนมาก เป็นผลมาจากการจัดระบบเศรษฐกิจที่สเปนนำเข้ามาใช้เรียกว่า ระบบเอนโดเปียนดา หมายถึง ที่ดิน

ทั้งหมดขึ้นตรงต่อเมืองหลวง คือ มะนิลา เป็นแบบรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง (Centralization) ในระดับท้องถิ่นสเปนได้จัดการปกครองระดับหมู่บ้าน (Barangay) โดยให้อยู่ภายใต้การปกครองของคาเซบา (Cabeza) เรียกว่า Cabeza de Barangay ซึ่งเป็นผู้นำบารังโกที่มีหน้าที่เก็บภาษีจากประชาชนในหมู่บ้านให้รัฐบาลสเปน ส่วน Cabeza ได้รับสิทธิพิเศษคือไม่ต้องเสียภาษีให้สเปนและอีกหลายอย่าง และสเปนมีสิทธิเกณฑ์คนในปกครองมาทำงานได้ตามใจชอบ ชาวพื้นเมืองจะไม่มีส่วนในการปกครอง เป็นแค่เพียงแรงงานที่เก็บไม่มีผลตอบแทนผู้ปกครองเท่านั้นที่มีอำนาจ ส่วนในระดับสูงกว่าหมู่บ้าน สเปนได้ตั้งหน่วยปกครองชื่อ ปรินซิปาลียา (Principalia) หรืออำเภอ ซึ่งรวมเอาหมู่บ้านหลายแห่งมารวมกันโดยมีนายอำเภอซึ่งได้คัดเลือกจากคาเซบาเป็นผู้ปกครอง ในระดับจังหวัดมี Alcado Mayer เป็นผู้รับในการบริหารงานจังหวัดโดยได้รับการแต่งตั้งจากกษัตริย์สเปน ตำแหน่งในระดับจังหวัดเป็นของชาวสเปนเท่านั้น ผู้บริหารจังหวัดนี้ขึ้นอยู่กับข้าหลวงใหญ่อีกทอดหนึ่ง (สิตา สอนศรี: 7) ฟิลิปปินส์สมัยภายใต้การปกครองของสเปน ได้มีการพัฒนาสถาบันต่าง ๆ ในทาง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม จนเป็นมรดกตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ได้มีอิทธิพลต่อระบบการเมืองและการปกครองของฟิลิปปินส์เป็นอย่างมาก มรดกที่ฟิลิปปินส์ได้รับจากสเปนคือ

3.4.1 ศาสนา ศาสนาคริสต์กลายเป็นศาสนาประจำชาติ แม้ว่าศาสนาดั้งเดิมของชาวพื้นเมืองจะเป็นการนับถือผีสางเทวดาและตอนหลังมีอิสลามแผ่เข้ามาทางใต้ของหมู่เกาะตาม แต่ศาสนาคริสต์ถือว่ามีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

3.4.2 การเมืองการปกครอง สเปนได้จัดระบบการปกครองส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นในลักษณะระบบอำนาจ โดยมีสายงานการบังคับบัญชาจากข้าหลวงใหญ่ลงไปถึงกำนันในระดับท้องถิ่น และมีการปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด สิ่งเหล่านี้ได้กลายมาเป็นคุณค่าทางการเมืองในการจัดรูปแบบการปกครองในสมัยหลัง ๆ

3.4.3 การแบ่งชนชั้นทางสังคม ผลสืบเนื่องมาจากการจัดระบบการรวมอำนาจ ชาวพื้นเมืองจึงถูกกีดกันไม่ให้มีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้ขุนนางสเปนกลายเป็นชนชั้นสูง ได้รับอภิสิทธิ์ต่าง ๆ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งลูกครึ่งผสมสเปนกับชาวพื้นเมืองที่เรียกว่า เมสติโซ ก็พลอยได้รับการยกย่องในฐานะชนชั้นสูงด้วย นอกจากนี้ผลจากการที่สเปนได้ใช้นโยบายปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะบารังโกอันเป็นสถาบันการปกครองดั้งเดิมของชาวพื้นเมืองโดยการใช้กำนันของบารังโกเป็นเครื่องมือในการเรียกเก็บส่วยภาษีให้สเปน จึงต้องให้อภิสิทธิ์ต่างๆโดยเฉพาะอภิสิทธิ์ที่จะผูกขาดการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินทั้งหมดในบารังโก ทำให้กำนันหรือหัวหน้าเผ่าต่าง ๆ กลายเป็นราชาที่ดิน (บังกอร์ ปิยะพันธุ์: 161-162)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสภาพการเมืองการปกครองของฟิลิปปินส์สมัยนั้นอยู่ในอำนาจของชาวสเปน แต่เพียงฝ่ายเดียว ทั้งฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักรต่างก็รวมอำนาจไว้ ไม่เปิดโอกาสให้ชาวพื้นเมืองได้แสดงความคิดเห็นหรือมีสิทธิขั้นพื้นฐานเลยจึงก่อให้เกิดขบวนการชาตินิยมขึ้นและนำไปสู่การปฏิวัติในปี ค.ศ. 1896 (สิตา สอนศรี: 7)

4. สรุป

แม้ว่าในช่วงระยะแรกการเข้ามาของสเปนนั้น เพียงแค่ต้องการแสวงหากู้ค้าขายใหม่และการเผยแผ่ศาสนาเท่านั้น เมื่อเข้าสู่ยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้ประเทศมหาอำนาจอย่างสเปนคิดครอบครองหมู่เกาะฟิลิปปินส์อย่างจริงจัง ส่งผลให้ชาวพื้นเมืองต้องตกอยู่ในสภาพที่ถูกกดขี่ข่มเหงใช้แรงงานเยี่ยงทาส ชาวพื้นเมืองต้องทนกับความเจ็บปวดมาเป็นเวลานาน แต่อย่างไรก็ดีการเข้ามาของสเปนทำให้โครงสร้างต่าง ๆ ในฟิลิปปินส์ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เห็นได้จากการศึกษาในฟิลิปปินส์เริ่มมีความเจริญมากขึ้นกล่าวคือชนชั้นลูกครึ่งได้รับโอกาสในการไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศและได้มองเห็นถึงความเดือดร้อนของพ่อแม่พี่น้องที่ต้องตกอยู่ในอำนาจของสเปนจึงได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนแล้วนำมาซึ่งขบวนการชาตินิยมในที่สุด

5. เอกสารอ้างอิง

กนกอร สว่างศรี. เอกสารประกอบการเรียน รายวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2557.

ดวงธิดา ราเมศวร์. ประวัติศาสตร์เอเชียในกลุ่มอาเซียน (2) เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไน. พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ.สำนักพิมพ์ แพรธรรม,2537.

บังกอร์ ปิยะพันธุ์. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. ภาควิชาประวัติศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาครุ นครปฐม.

วิทย์ บัณฑิตกุล. **ฟิลิปปินส์**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สถาพรบุ๊คส์. 2555,

สีดา สอนศรี. **คู่มือประเทศฟิลิปปินส์**. กรุงเทพฯ, 2545.

สีดา สอนศรี. **ฟิลิปปินส์: จากอดีตสู่ปัจจุบัน (ค.ศ. 1986-2006)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์.

ฮอลล์, ดี.จี.อี.; แปลโดย วรณยุพา สนิทวงศ์ และคณะ, **ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาค**

พิสดาร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, 2549